Nuorten asumisen opas

MIKKELI

ONNEA

ENSIMMÄISEEN..asuntoon, kämppään, kotiin, himaan!

Jokainen tekee asioita joskus ekaa kertaa. Omassa kodissa kaikille tulee eteen tilanteita ja asioita, jotka ovat uusia. Tämän oppaan tarkoituksena on kannustaa ja antaa vinkkejä omillaan asumiseen, arkeen ja itsenäisen elämän alkuun.

Oppaan sisältö

- Asumisen elinkaari
- Oman kodin arki
- Raha ja talous
- Palvelut

Oppaan sisällön on tuottanut nuorten aikuisten kirjoittajaryhmä. Kirjoittajilla itsellään on lähimenneisyydessä omia kokemuksia itsenäisen elämän aloittamisesta. Kirjoittaminen on toteutettu työpajamaisesti Mistä valot? – hankkeen yhteisöpedagogin kanssa. Oppaaseen päätyneet aiheet ovat nousseet kirjoittajilta itseltään sekä hankkeen kautta tavoitetuilta nuorilta ja nuorten kanssa työskenteleviltä. Tässä oppaassa omillaan asumista lähestytään useista eri näkökulmista: oma koti on käytännön asioiden ja velvollisuuksien lisäksi paljon muutakin!

Opas keskittyy vuokra-asumiseen ja Mikkelin alueen palveluihin. Se tarjoaa hyvää yleistietoa myös muihin kaupunkeihin tai vaikka asuntolaan muuttaville mm. arjesta, hyvinvoinnista ja rahasta. Monipuoliset aiheet antavat lisäksi pohdittavaa ja keskustelunaiheita nuorten läheisille sekä nuorten kanssa työskenteleville.

Suuri kiitos ja syvä kumarrus: Kaisa Rosendahl, Lotta Rosendahl, Ida Paunisalo, Tino Korkala, Kahvila Nanda sekä kaikki Mistä valot? – hankkeen ja nuorten asumisen oppaan kanssa auttaneet tahot.

Oppaan valokuvat: Ida Paunisalo
Oppaan taitto: Mikkelin kaupungin viestintä/Tarja Pöyhönen
Toinen painos, kesäkuu 2020. Korjaukset: Sanna Emilia Hynninen

Mistä valot?
MIKKELI Liikunta- ja nuorisopalvelut

Mistä valot? -hankkeessa on koottu ja tuotettu tietoa, edistäen nuorten asumiseen liittyviä palveluja Mikkelissä. Hanke toimi vuosina 2018-2020 ja sitä rahoitti Itä-Suomen aluehallintovirasto. Hankkeen yhteisöpedagogina työskenteli Sanna Emilia Hynninen. Mikkelin kaupungin liikunta- ja nuorisopalvelujen hankkeen yhteistyötahot: Ohjaamo Olkkari, Etelä-Savon ammattiopisto Esedu, Mikkelin lukio, Suomen Nuoriso-opisto, Mikalo Oy sekä Mikkelin opiskelija-asunnot Oy MOAS.

1

ASUMISEN ELINKAARI

Asuminen on kuin kiertävä kehä, jossa tietyt asiat toistuvat asunnosta toiseen ja ovat näin ollen aina ennakoitavissa.

- **Mitä on hyvä huomioida kun etsit asuntoa?**
- **Mitä kaikkea liittyy muuttamiseen?**
- **Entä, kun vaihdat asuntoa seuraavaan omaan kotiin?**

Asunnon saaminen

Mikkelissä vuokra-asuntoja voit hakea Mikkelin kaupungin omistamalta Mikalo Oy:ltä tai Mikkelin opiskelija-asunnot Oy MOAS:lta asuntohakemuksilla. Näiden vuokrayhtiöiden omistamista taloista ja asunnoista kerrotaan lisätietoja nettisivuilla **mikalo.fi** sekä **moas.fi**. Lähes kaikkialla Suomessa on kaupunkien omia vuokra-asuntoja, opiskelija-asuntoja tai erityisesti nuorille suunnattuja asuntoja. Jos muutat toiselle paikkakunnalle, tarkasta löytyykö kaupungista esimerkiksi Nuorisoasuntoliitto NAL:in asuntoja – heidän sivuiltaan **nal.fi** löydät muutenkin paljon tietoa nuorten asumisesta. Yksityisten vuokranantajien asuntoja voit etsiä välityspalveluissa (kuten **vuokraovi.com** sekä **oikotie.fi**), tai suoraan netin hakukoneista esimerkiksi hakusanalla "vuokra-asunnot Mikkeli". Vuokra-asumisen liittyen löydät tietoa myös osoitteesta **vuokralaiset.fi**.

Kiinnostavan asunnon löytyessä kysy vuokranantajalta lisätietoja ja sovi mahdollisuudesta tutustua asuntoon. Ota asuntonäyttöön mukaan luotettava ihminen, joka osaa huomioida ja kysyä perusasioita. Arvioikaa talon ja asunnon yleistä kuntoa sekä käytännöllisyyttä (mm. huoneratkaisut, kaappitila, talon yhteisten tilojen käyttö, onko hissiä). Jos käytät joukkoliikennettä, selvitä missä on lähin bussipysäkki. Kysy myös missä voi säilyttää polkupyörää ja onko omalle autolle tai vieraille parkkipaikkaa.

Kun sopiva asunto löytyy, on vuokrasopimuksen aika. Vuokranantaja tekee vuokrasopimuspohjan, joka sinun tulee lukea huolellisesti läpi. Voit pyytää jotakuta aikuista lukemaan sopimuksen kanssasi. Jos sopimuksessa on kohtia, joita et ymmärrä, kysy vuokranantajalta mitä sopimuskohdat tarkoittavat. Älä allekirjoita sopimusta, jonka sisällöstä olet epävarma.

Jos sopimus on ok, sinä ja vuokranantajasi allekirjoitatte niitä kaksi samansisältöistä kappaletta, molemmille osapuolille omansa. Jos olet alaikäinen, huoltajasi allekirjoittaa vuokrasopimuksen.

Vuokrasopimus sisältää esimerkiksi seuraavia kohtia

- Sinun sekä vuokranantajasi henkilö- ja yhteystiedot sekä pankkiyhteys
- Asunnon osoite, koko ja rakennusvuosi sekä muut käytössä olevat tilat
- Vuokra-aika (määräaikainen tai toistaiseksi voimassaoleva) sekä irtisanomisaika
- Vuokran suuruus, muut kiinteät kustannukset sekä vuokravakuuden määrä
- Muut vuokrasopimuksen ehdot, esim. liittyen lemmikkeihin tai tupakointiin

Vuokrasopimus on kotisi tärkeimpiä papereita, säilytä sitä hyvin.

ENNEN KUIN alat etsiä asuntoa, mieti nämä asiat

- Mistä saat rahaa asumiseen, elämiseen ja mihin sinulla on varaa?
- Muutatko yksin vai muuttaako kanssasi kämppis, seurustelukumppani tai lemmikki?
- Millaisen asunnon tarvitset ja millainen sijainti on arkesi kannalta järkevä?

ETSIESSÄSI asuntoa kiinnitä huomiota myös näihin

- Milloin asunto vapautuu
- Onko vuokrasopimus määräaikainen vai toistaiseksi voimassaoleva
- Mitä yhteisiä tiloja on käytettävissä ja maksavatko ne (pyykkitupa, sauna, varastotilat)
- Ovatko lemmikit tai tupakointi sallittua

Jos olet tehnyt asuntohakemuksia usealle taholle, muista että hakemukset ovat voimassa muutaman kuukauden. Jos saat asunnon, on tärkeää, että perut muille tekemäsi hakemukset. Näin et aiheuta turhaa jonoa asunnonvälityksessä.

Muuton lähestyessä muista nämä

Vuokravakuus tai takuuvuokra on vuokranantajalle maksettava vakuus. Sen määrä on yhden tai kahden, korkeintaan kolmen kuukauden vuokran suuruinen. Vuokravakuus maksetaan ennen muuttoa ja sen maksaminen voi olla ehtona avainten luovutukselle. Takuuvuokra on vuokranantajan turva jos vuokrasi jää maksamatta tai asuntoon aiheutuu vahinkoa. Joissain tilanteissa sinulla voi olla mahdollisuus saada takuuvuokran maksamiseen apua Kelan kautta. Tarkasta kuitenkin ensin, että vuokranantajasi hyväksyy Kelan maksaman vuokravakuuden. Kun muutat pois, saat itse maksamasi vuokravakuuden takaisin jos vuokrarästejä ei ole kertynyt eikä asunnossa ole normaalia kulumista suurempaa vahinkoa. Jos Kela on maksanut takuuvuokrasi, sitä ei palauteta sinulle.

Muuttoilmoitus tarkoittaa maistraatille ja Postille tehtävää henkilötietojen päivittämistä. Laki velvoittaa sinut tekemään muuttoilmoituksen, koska sillä on vaikutusta mm. kunnan palveluihin. Voit tehdä muuttoilmoituksen aikaisintaan kuukausi ennen muuttopäivää, mutta viimeistään viikko muuton jälkeen. Teet ilmoituksen nopeimmin netissä osoitteessa **muuttoilmoitus.fi**. Kirjautuessasi sinun täytyy todistaa henkilöllisyytesi joko verkkopankkitunnuksilla, sirullisella henkilökortilla tai Postin käyttäjätunnuksilla. Muuttoilmoituksen tekeminen on ilmaista, ellet valitse ensimmäisen asumiskuukauden ylittävää Postin muuttopostipalvelua. Muuttoilmoituksen avulla uusi osoitteesi päivittyy useille eri organisaatiolle kuten Kelaan ja pankeille, mutta esimerkiksi opiskelupaikkaan, työnantajalle ja TE-palveluille sinun pitää itse ilmoittaa uusi osoitteesi. Jos uuteen asuntoosi tulee edellisen asukkaan postia, yliviivaa niistä osoite ja kirjoita viereen "ei asu osoitteessa". Postit tulee viedä postilaatikkoon tai postin toimipisteeseen. Älä avaa tai heitä toisen ihmisen kirjeitä roskiin!

Sähkösopimus on tehtävä ajoissa ennen muuttoa. Tarvitsetko oman sähkösopimuksen sähköyhtiön kanssa vai onko talossa yhteinen sähkösopimus josta maksat osasi vuokrassa? Sähkön myyjästä riippuen sopimus on tehtävä viimeistään 3-7 päivää ennen muuttopäivää. Jos teet sopimuksen myöhässä, sähköyhtiö voi veloittaa korkeamman avausmaksun. Sähköyhtiöitä ja sähkön hintaa voi vertailla netissä **sahkonhinta.fi**.

Kotivakuutus on tarpeen, koska kaikille sattuu joskus vahinkoja eikä kaikkea voi ennakoida. Useat vuokranantajat myös vaativat asukkaalta oman kotivakuutuksen ennen muuttoa. Useimmat kotivakuutukset sisältävät vastuuvakuutuksen, jolloin turvaat yllättävien vahinkojen varalta omat tavarasi, kotisi kiinteät sisustukset kuten parketin sekä muille aiheuttamasi vahingon. Vahinkotilanteet arvioidaan aina tilannekohtaisesti, mm. tuottamuksellisuuden näkökulmasta. Jos olet itse asentanut astianpesukoneen huonosti ja aiheutat vesivahingon, kotivakuutus ei korvaa vahinkoa vaan joudut itse maksamaan laskun kaikesta vahingosta. Myöskään lemmikkien aiheuttamia vahinkoja ei

Muuttovinkit

- Tarkasta asunnon kunto ja siisteys muuttopäivänä. Jos jotain on rikki, ota siitä valokuva ja ilmoita asiasta heti vuokranantajalle. Näin et joudu itse vastuuseen edellisen vuokralaisen aiheuttamasta vahingosta.
- Lainaa/vuokraa muuttoauto tai peräkärry ajoissa. Varaa kuljetusväline käyttöösi riittävän pitkäksi ajaksi, huomioiden pakkaaminen, purkaminen ja sään mukaiset matka-ajat.
- Piirrä asunnosta ja isoimmista huonekaluista suuntaa antava kartta. Teippaa se vaikkapa eteiseen, niin kantajat osaavat viedä isoimmat tavarat oikeille paikoilleen.
- Pidä muuttopäivänä siivousvälineet helposti saatavilla (mm. rätti, yleispuhdistusaine, ämpäri, roskapussit, imuri tai harja). Kengissä kulkeutuu asuntoon likaa ja tavaroita purkaessa syntyy roskaa. Lattiat kannattaa suojata muuton ajaksi, etenkin jos on märkä sää.
- Tavanomaisimmista työkaluista on apua, kun kokoat huonekaluja ja asennat valaisimia.

välttämättä korvata kotivakuutuksella. Lisätietoa erilaisista vakuutuksista saat mm. vakuutusyhtiöiltä tai pankeista.

Pakkaaminen kannattaa aloittaa ajoissa. Sinun ja muuttoapulaistesi kannalta on ikävintä, jos tavaroita ei ole pakattu valmiiksi tai ne on pakattu huonosti. Hanki pakkaustarvikkeet ajoissa! Pahvilaatikoita voit kysyä kaupoista ilmaiseksi. Voit kysyä muuttolaatikoita myös someryhmissä tai muissa alueellisissa kierrätysyhteisöissä. Kovat tavarat kuten astiat, kirjat ja pelit kannattaa pakata laatikoihin jotka ovat suhteellisen samankokoisia ja mallisia. Samanlaisia laatikoita on helpompi pinota autoon ja asuntoon. Pehmeät tavarat, kuten vaatteet ym. kankaat voi pakata vahvoihin jätesäkkeihin. Kirjoita laatikkoon/pussiin millaista tavaraa se sisältää (esim. keittiö, kylppäri, makkari) niin muuttoapulaiset osaavat kantaa tavarat oikeisiin paikkoihin. Merkkaa myös jos pakkauksessa on jotain helposti särkyvää, kuten juomalaseja.

Muuttopäivä ja muuttaminen sisältävät monenlaisia tunteita: innostusta, odotusta, ehkä jopa pelkoa. Muuttotilanteet aiheuttavat jännitystä kokeneellekin muuttajalle: muuttaminen on listattu yhdeksi arjen stressaavimmista tilanteista. Omista tunteista ja ajatuksista kannattaa kertoa lähipiirille ja muistaa että harvoin asiat menevät täysin suunnitelmien mukaan. Kaikesta kuitenkin selvitään kun asiat ottaa rauhallisesti ja vastuun jakaa yhdessä muiden kanssa. Muista pitää huolta itsestäsi ja toisista: nuku hyvin, syö, juo ja pidä taukoja päivän aikana. Muuttoapulaisille on kohteliasta tarjota kiitokseksi ruokaa muuttotalkoista. Helposti käsin syötävät ruoat, kuten pitsa on kätevää kun astiat ovat muuttolaatikossa.

Muuton jälkeen voit tarjota ehjiä muuttolaatikoita toisille muuttajille someryhmissä. Uusista kodinkoneista ja huonekaluista syntyy paljon pakkausjätettä. Talojen omat roskakatokset on tarkoitettu ainoastaan normaalille kotien arjessa syntyville jätteille. Pakkausmateriaalit täyttävät roska-astiat helposti kokonaan, jolloin ei jää tilaa naapurien tai sinun tavallisille jätteille. Jätteitä ei saa jättää myöskään roska-astioiden ulkopuolelle. Vie muutosta syntyneet jätteet siis yleisiin kierrätyspisteisiin! Lisää tietoa kierrätyspisteistä löydät oppaan kohdasta “Oman kodin arki”.

Vara-avain Kotiin on hyvä olla olemassa useampia avaimia. On järkevää säilyttää ainakin yhtä vara-avainta jossain muualla kuin asuntosi sisällä, jos vaikka oma avain unohtuu kotiin. Anna vara-avaimesi vain luotettavalle henkilölle. Älä piilota avainta asunnon ulkopuolelle, se ei ole turvallista.

Asunnon vaihtaminen

Asunnon vaihtamiseen on monia syitä. Uuden asunnon tarve voi johtua muutoksista opinnoissa, työtilanteesta, parisuhdetilanteesta sekä sinun tai kämppiksesi elämänmullistuksista.

Vuokra-asunnon irtisanominen tulee lain mukaan tehdä todisteellisesti, eli esimerkiksi kirjallisesti sähköpostilla tai tekstiviestillä. Vuokranantajasta riippuen käytössä voi olla myös nettilomake. Vuokranantajan tulee kuitata saaneensa ilmoitus irtisanomisesta. Vuokralaisen tekemänä irtisanomisaika on tavallisimmin yksi täysi kalenterikuukausi. Tällöin, jos haluat muuttaa seuraavaan asuntoon kesäkuun ensimmäisenä päivänä, sinun on irtisanottava vuokrasopimuksesi vanhasta asunnosta viimeistään huhtikuun viimeisenä päivänä. Toukokuussa irtisanominen on liian myöhäistä. Silloin olet velvollinen maksamaan myös kesäkuun vuokran kokonaan, vaikket asunnossa enää asuisikaan.

Jokainen muutto vaatii omat valmistelunsa. Varaa jälleen riittävästi aikaa tavaroiden läpikäymiseen ja pakkaamiseen, jotta asunto on tyhjä ja siivottu sovittuna päivänä. Asuntoa vaihtaessa muuttoon liittyy lähes aina tavaroita, joita et tarvitse uudessa kodissa. Sinun vastuullasi on toimittaa kaikki vanhat tavarasi paikkoihin joihin ne oikeasti kuuluvat, kuten kierrätyskeskukseen tai kaatopaikalle. Vaikka tavara olisi sinulle roska, se ei välttämättä kuulu taloyhtiön roskakatokseen. Tavaroita ei saa jättää vanhaan asuntoon, yhteisiin tiloihin, varastoihin, roska-astioiden viereen tai pihalle. Jos hylkäät omaisuuttasi, sinua voidaan laskuttaa jälkikäteen tavaroidesi pois kuljettamisesta.

Loppusiivous ei vie kauaa, jos olet pitänyt asuntosi perussiistinä koko asumisen ajan. Vuokranantajallasi on oikeus huomauttaa siivouksen jäljestä asunnon lopputarkastuksen yhteydessä, mutta sinulla on oikeus saada korjata epäkohdat. Jos et hoida puutteita, vuokranantajalla on oikeus käyttää takuuvuokraasi siivouskuluihin. Sinulla on oikeus osallistua lopputarkastukseen. Jos kaikki on ollut ok asumisesi aikana sekä lopputarkastuksessa, vuokranantajan tulee maksaa vuokravakuus sinulle takaisin nopeasti, viimeistään kahden viikon sisällä.

Muista palauttaa kaikki sinulle luovutetut asunnon sekä talon avaimet! Jos avaimia puuttuu, sinulta voidaan laskuttaa puuttuvien avainten hinta tai uusien lukkojen asentaminen asuntoon tai jopa koko taloon.

Vaihtaessasi asuntoa muista

- Irtisano sähkösopimus vanhasta asunnosta ja/tai siirrä se uuteen asuntoon
- Päivitä kotivakuutuksesi
- Ilmoita tulevasta muutoksesta hyvissä ajoin Kelaan, jotta tuet ehditään tarkastamaan
- Varaa aikaa (ja välineet) loppusiivoukseen. Tarkasta, onko vuokranantajallasi ohjeita loppusiivouksesta.
- Ilmoita vuokranantajalle tilinumerosi takuuvuokran takaisin maksua varten

Yleisiä kohtia loppusiivouksessa

(osan voit tehdä hyvissä ajoin ennen muuttoa)

- Jääkaapin ja pakastimen sulattaminen valvotusti
- Uunin puhdistaminen
- Ikkunoiden pesu
- Pölyn ja lian poistaminen uunin, jääkaapin, pesukoneiden ym. kiinteiden laitteiden takaa
- WC:n ja kylpyhuoneen puhdistaminen
- Viemärien ja ilmanvaihtokanavien puhdistaminen
- Asunnon kaikkien pintojen, tasojen, kaappien ja laatikoiden huolellinen pyyhkiminen

2

OMAN KODIN ARKI

Oma koti on löytynyt, tavarat paikoillaan, kaikki kunnossa! Vai onko?

Itsenäiseen asumiseen liittyy uudenlaisia vapauksia ja velvollisuuksia, tunteita ja käytännön asioita. Jokaiselta vie oman aikansa uusien asioiden harjoittelemisessa, ennen kuin arki alkaa rullaamaan – ja jos tuntuu, ettei se rullaa, kysy rohkeasti apua. Avun ja neuvojen pyytäminen vaatii rohkeutta, mutta kertoo samalla siitä, että suhtaudut omaan kotiisi ja itsenäiseen asumiseen vakavasti.

Vuokralaisena sinulla on OIKEUS...

- **Saada vuokrasopimus kirjallisena**. Kirjallinen vuokrasopimus on välttämätön esim. asumistuen saamiseksi.
- **Saada asunto käyttöösi sovittuna päivänä.** Jos asunnon luovuttaminen viivästyy ja siitä on sinulle olennaista haittaa, saat purkaa vuokrasopimuksen.
- **Purkaa vuokrasopimus**, jos asunto ei selkeästi ole vuokrasuhteen alkaessa asumiseen soveltuvassa kunnossa eikä vuokranantaja korjaa asunnon merkittäviä puutteita kehotuksestasi huolimatta.
- **Saada vapautusta tai alennusta vuokrasta** sellaiselta ajalta, jolloin asunnon kunto on remontin tai olennaisen kodinkoneen vian vuoksi merkittävästi puutteellinen, ja se vaikeuttaa normaalia asumista. Tämä ei koske vahinkoa, joka on vuokralaisen itsensä vastuulla.
- **Tietää etukäteen** jos vuokranantaja, isännöitsijä, huoltomies tai joku muu ulkopuolinen henkilö aikoo ennakoidusta syystä johtuen tulla käymään asunnossasi omilla avaimillaan (esim. sähkö- tai vesimittarin lukeminen).
- **Elää asunnossasi tavallista ja turvallista arkea**. Normaalit elämisen äänet saattavat kuulua naapuriin tai rappukäytävään, mutta jokaisella asukkaalla on oikeus tehdä ruokaa, harrastaa, käydä suihkussa ja siivota omassa kodissaan, kunhan elämisestä aiheutuvat äänet eivät ole kohtuuttomia, toistuvia tai kellonaikaan nähden sopimattomia.

Vastuu ja vapaus

Omaan kotiin ja vuokralla asumiseen kuuluu virallisia oikeuksia sekä velvollisuuksia jotka koskettavat sinua vuokrasopimuksen alkamispäivästä lähtien, velvoittaen myös vuokranantajaasi. Suomessa sekä vuokralaisen että vuokranantajan oikeuksia ja velvollisuuksia ohjaa mm. huoneenvuokralaki.

Muista myös Kela! Olet aina velvollinen ilmoittamaan Kelalle, jos elämässäsi tapahtuu tukiin vaikuttavia muutoksia. Näitä ovat esimerkiksi vakituisten kuukausitulojen nouseminen, muutto, asumiskustannusten muuttuminen tai asukkaiden määrän muuttuminen.

Tavat ja tottumukset

Arjen, opiskelun tai työssäkäynnin sujumiseksi on hyvä pitää kiinni vanhoista tavoista tai luoda uusia. Söittekö perheen kanssa päivällistä viideltä vai kahdeksalta? Riittääkö seitsemän tuntia unta vai tarvitsetko enemmän? Entä siivoaminen: joka perjantai suursiivous, vähän ripotellen pitkin viikkoa, vai onko joku muu aina hoitanut sen?

Itsenäisen asumisen vapaus tuo paljon vastuuta omasta elämästä ja hyvinvoinnista. Voi kuulostaa tylsältä, mutta selkeät ja tutut rutiinit ovat arjen raamit. Ne rajaavat elämää hyvällä tavalla, pitäen asiat hallinnassasi. Omillaan oleminen vaatii aina opettelua ja oman näköisen arjen tasapainon löytyminen vie aikaa. Älä ota liikaa paineita.

Vuokralaisena sinulla on VELVOLLISUUS...

- **Maksaa vuokranantajallesi vuokraa** sopimuksen mukaisesti.
- **Ilmoittaa vuokranantajalle nopeasti huoneiston vioista**, vahingoittumisesta tai puutteellisuudesta.
- **Korvata sellaiset vahingot**, jotka sinä itse tai sinun luvallasi asunnossa/talon yhteisissä tiloissa oleskeleva on tahallisesti tai huolimattomuudellaan aiheuttanut. Jos kutsut kotiisi ihmisiä kylään, he ovat sinun vastuullasi. Jos vieraasi rikkovat asuntoa tai häiriköivät rappukäytävässä ja pihalla, seuraamukset tulevat sinulle.
- **Pitää asunto kunnossa** ja huolehtia, ettei asunnolle koidu vahinkoa johtuen omasta toiminnastasi ja elämäntavoistasi (esim. tupakointi tai muu päihteiden käyttö, liian vähäinen tai liian raju siivoaminen, lemmikit, harrastukset...) Jos olet alaikäinen, vastuu asunnon kunnosta ja sen ylläpitämisestä on asukkaana sinulla, vaikka huoltajasi olisi allekirjoittanut vuokrasopimuksesi.
- **Ilmoittaa vuokranantajalle, jos asuntosi jää käyttämättä** pitkäksi aikaa (vaikkapa työssäoppimisjakson vuoksi). Mahdollisten vahinkojen vuoksi vuokranantajan on hyvä tietää jos asunto on pidempään käyttämätön. Vuokranantajalla on myös oltava tarvittaessa mahdollisuus päästä asuntoon, vaikka olisit poissa (esimerkiksi vesivahingon vuoksi).

Jätteet ja kierrätys

Jokaisessa talossa on lain mukaan oltava asukkaiden määrään suhteutettu määrä roska-astioita ja lajittelumahdollisuuksia. Jos omasta pihasta ei löydy kaikkea, isommilla asuinalueilla yleinen kierrätyspiste löytyy kohtalaisen läheltä. Jos talosi kierrätys toimii huonosti ja vääriä materiaaleja laitetaan vääriin astioihin (tai jätetään niiden ulkopuolelle), jätteenlajittelusta tulee talolle lisälaskua. Toimimaton lajittelu voi siis nostaa talon asumiskustannuksia ja näkyä jopa vuokran nousuna. Hyödynnä siis talosi kierrätysmahdollisuus. Mieti, missä kohdassa asuntoasi on käytännöllisin paikka kerätä ja säilyttää erilaisia jätteitä.

Roskat, joille talossa ei ole lajittelupistettä, tulee asukkaan hävittää itse. Esimerkiksi vanhat huonekalut tai ongelmajätteet, kuten paristot tai lääkkeet, eivät kuulu talon roska-astioihin. Huonekalujen kunnosta riippuen niiden paikka on joko kaatopaikalla, kirpputorilla tai kierrätyskeskuksessa. Paristoja myyvät kaupat ovat velvollisia vastaanottamaan käytettyjä paristoja. Apteekit taasen vastaanottavat vanhentuneita tai käyttämättä jääneitä lääkkeitä.

Kodin siivous, huolto ja turvallisuus

Meillä kaikilla on erilaiset näkemykset siisteydestä. Yleinen siisteys on kuitenkin velvollisuutesi vuokralaisena, mutta tärkeää myös oman terveytesi kannalta. Kodin puhtaus on etu asunnon turvallisuudenkin vuoksi.

Vinkkejä ja ohjeita kierrättämiseen löytyy netistä, esimerkiksi Metsäsairila Oy:n (**metsasairila.fi**) tai Helsingin seudun ympäristöpalvelujen (**hsy.fi**) sivuilta. Sivuilta löydät lajitteluoppaat, joista voit etsiä tietoa helposti kirjoittamalla hakukenttään kierrätettävän jätteen. Talosi ilmoitustaululta saattaa löytyä kierrätysohjeita, joissa kerrotaan, mitä roska-astioita löytyy lähialueelta. Lähimmät kierrätyspisteet löydät **kierratys.info** -sivustolta.

Siivoamisen ja asunnon järjestelemisen tarkoitus on omasta hyvinvoinnista ja ympäristöstä huolehtiminen. Jos siivoamisen muistaminen tai aloittaminen tuntuu vaikealta, kokeile kerran viikossa toistuvaa siivouspäivää tai useampana päivänä toistuvaa siivoustuntia. Mieti etukäteen, mitä teet ja missä järjestyksessä. Siivoamisesta voi tehdä hauskempaa taustalla soiva siivoussoittolista tai se, että pyydät kaverin silloin tällöin siivousseuraksi. Isommasta siivouksesta voit palkita itsesi jotenkin. Kodin siisteyden ylläpitämistä helpottavat hyvät välineet ja soveltuvat puhdistusaineet.

Joskus asuntoihin voi ilmestyä tuholaisia, esimerkiksi sokeritoukkia, koiperhosia, luteita tai turkiskuoriaisia. Syynä voivat olla liian vähäinen siivoaminen, vääränlainen tavaroiden säilyttäminen, naapurit tai talon rakenteet. Muutamaa sokeritoukkaa tai koiperhosta ei kannata säikähtää, mutta jos löydät kodistasi epäilyttäviä ötököitä, ilmoita asiasta välittömästi vuokranantajalle jotta estät lisävahingot. Vuokranantajan tehtävänä on järjestää hyönteisten myrkytys.

Siivouksen lisäksi sinun tulee tutustua siihen, millaisia kodin huoltotöitä vuokra-asunnossa saa ja kuuluu tehdä. Kattovalaisimen saat asentaa itse sille varattuun kohtaan, ilmanvaihtokanavat täytyy puhdistaa ja lattiakaivon tukokset vältät tarkastamalla ja putsaamalla ritilän alla olevan viemärin säännöllisesti. Isommat sähkö- ja putkityöt kuuluu jättää ammattilaiselle, ettet aiheuta vahinkoa. Omista, väärin tehdyistä huoltotöistä johtuvia vaurioita kotivakuutus ei korvaa ja korjaaminen saattaa olla tosi kallista.

Laki velvoittaa, että asunnoissa on yksi palovaroitin per alkava 60 neliömetriä. Naapuriesi ja oman turvallisuutesi vuoksi sinun tulee tarkastaa säännöllisesti, että palovaroittimessa on paristot ja varoitin toimii. Tulipalojen ehkäisemiseksi keittiöön kannattaa hankkia myös palopeite.

Oman kodin esittely voi tuntua kivalta, mutta mieti mitä kannattaa kertoa ja kenelle. Älä jaa somessa osoitetietojasi tai kotisi tarkkaa sijaintia. Nettikirppiksellä myytyjen tavaroiden luovuttaminen tai ensitreffit kannattaa hoitaa julkisella paikalla, ei omassa (tai toisen) kodissa. Juhlia järjestäessäsi pidä huolta, että osoitteesi päätyy vain tutuille ja luotetuille henkilöille.

Hätätilanteita varten puhelimeen kannattaa ladata 112 Suomi-sovellus. Sovelluksen kautta hätänumeroon soitettaessa hätäpuhelu sisältää automaattisesti sijaintisi koordinaatit, jolloin apu löytää nopeammin ja varmemmin oikeaan paikkaan – olitpa kotona, kaverilla tai lenkillä.

Naapurit

Monien ensimmäinen oma koti on kerrostalossa, jossa seinän takana on aina joku joka elää omaa elämäänsä. Erilaisista naapureista voi kuulla monenlaisia tarinoita, mutta sinunkin seinäsi takana elävät vanhukset ja bilettäjät ovat ihmisiä ihan yhtä lailla kuin sinäkin. Hyvät naapuruussuhteet tekevät sekä sinun että naapuriesi elämästä mukavampaa. Ylläpidä siis naapurisopua!

Naapureiden aiheuttaessa häiriötä sinulle, kannattaa ensimmäisenä jutella naapurisi kanssa. Voi olla, ettei naapurisi tiedä, että hänen televisionsa äänet tai parvekkeelta tuleva tupakansavu kantautuvat asuntoosi. Jos epäröit mennä soittamaan naapurisi ovikelloa, voit ilmoittaa hänelle asiasta ystävällisesti, allekirjoittamallasi kirjeellä. Nimettömät laput postiluukussa tai ilmoitustaululla aiheuttavat useammin harmia kuin ratkaisuja. Jos kaikesta huolimatta häiriö jatkuu, ilmoita asiasta vuokranantajallesi tai talon isännöitsijälle. Jos tilanne on uhkaava tai vaarallinen, soita hätäkeskukseen.

Naapurisovun vinkkilista

- Ole ystävällinen ja tervehdi naapureitasi. Voit myös esittäytyä, jos tahdot.
- Käyttäydy naapureitasi kohtaan kuten toivoisit itseäsi kohtaan käyttäydyttävän.
- Noudata talosi yleisiä järjestyssääntöjä. Saat ne vuokranantajaltasi, usein ne ovat myös rappukäytävän ilmoitustaululla.
- Osallistu talosi yhteisiin hommiin, kuten talvella rappusten harjaamiseen. Joissain taloissa järjestetään myös yhteisiä talkoita, kuten pihan tai varastotilojen siivoamista.
- Huolehdi omasta asuinympäristöstäsi, jotta kaikilla on viihtyisää olla.

Hiljaisuus on yöaikaan, useimmissa taloissa kello 22-06. Hiljaisuuden aikana jokaisen asukkaan tulee välttää ylimääräistä meteliä. Yksittäisestä kolauksesta ei kannata hermostua, suihkussa saa käydä ja keittiötä käyttää, mutta esimerkiksi stereoiden ja television äänenvoimakkuus on oltava sopivalla tasolla.

Tuparit ja muut juhlat

Erilaiset juhlat kuuluvat elämään ja tuparit ovat kiva tapa esitellä uusi asunto kavereille. Mieti, millaiset juhlat järjestät, milloin, ja kenet sinne haluat kutsua. Juhlimaan kannattaa kutsua vain tuttuja ja luotettuja kavereita, koska kuokkavieraiden aiheuttamista vahingoista vastaat sinä ihan yhtä lailla kuin omista tai kutsuttujen vieraidenkin vahingoista.

Oma hyvinvointi

Omaan kotiin muuttaessa olet vapaa tekemään mitä haluat – lain sallimissa rajoissa, tietenkin. Omassa kodissa katsot itse itsesi perään ja annat itsellesi ehkä erilaisia vapauksia kuin vielä kotona asuessasi sait. Omillaan asuessasi olet vastuussa omasta hyvinvoinnistasi.

Juhlat tulossa?

Huomioi naapurisi noudattamalla hiljaisuutta ja ilmoittamalla juhlistasi heille etukäteen. Vie hyvissä ajoin ilmoitustaululle lappu, jossa kerrot minä päivänä, mihin kellonaikaan ja missä asunnossa järjestät juhlat. Voit pahoitella jo etukäteen, jos melua aiheutuu, sekä kehottaa naapuria tulemaan ovelle jos aiheutatte häiriötä. Muista kirjoittaa lappuun myös oma nimesi!

Pitsa, hampurilainen tai ranskalaiset silloin tällöin on ok, mutta jatkuvana arkiruokana kroppasi ei niillä pärjää (sitä paitsi ne tulevat kalliimmaksi kuin itse tehty kotiruoka). Koulussa ruokaileminen helpottaa monipuolisen ruokavalion ylläpitämistä. Huomioi myös syömäsi ruoan määrä, jotta muistat syödä riittävän usein ja sopivan kokoisia annoksia. Huono ruokavalio voi näkyä esimerkiksi toistuvana sairasteluna.

Omassa kodissa päihteiden käyttäminen saattaa helpottua, jos kukaan ei ole kieltämässä tupakointia tai alkoholinkäyttöä. Saunakalja silloin tällöin tai pari siideriä rankan päivän päätteeksi... Pienistä puroista kasvaa helposti iso joki. Fakta kuitenkin on, etteivät päihteet ole kenellekään terveellisiä.

Kysy itseltäsi ajoittain, mitä sinulle kuuluu. Kuinka voit ja miten jaksat? Jos huomaat olevasi jatkuvasti väsynyt, kireä tai mielialasi heittelevät, kannattaa pysähtyä miettimään asiaa jonkun kanssa.

Jos epäilet omaa hyvinvointiasi, voit ottaa yhteyttä esimerkiksi terveydenhoitoon, kuraattoriin tai Ohjaamoon. Kohdasta "Palvelut" löydät lisäksi yhteystietoja auttaviin puhelimiin sekä tukichatteihin, joihin kannattaa tutustua.

Yksinäisyys

Oma tupa, oma lupa ja ennen kaikkea oma rauha on odottamisen arvoinen asia. Omillaan asuessa yksin oleminen voi silti yllättää. Oma aika ja tila on jokaiselle tärkeää. Jos kuitenkin huomaat viettäväsi paljon aikaa yksin kotona, eikä se tunnu sinusta mukavalta, tee asialle jotain. Kutsu ystävä vai sukulainen kylään. Lähde ulos. Voitko tavata vanhoja tai uusia ystäviä jossain, esimerkiksi nuorisotilalla, harrastuspaikoissa, kahvilassa, kirjastossa tai elokuvissa? Tutki somea, ilmoitustauluja ja lehtien menovinkkejä, joista voisit löytää harrastuksia tai ryhmiä joihin osallistua. Ohjaamot, nuorisopalvelut, seurakunnat, urheiluseurat, oppilaitokset ja kansalaisopistot järjestävät paljon ilmaisia tai edullisia tapahtumia, kokeiluja ja tapaamisia eri-ikäisille.

Uskalla hakeutua toisten seuraan, etenkin jos olet uudella paikkakunnalla. Älä lannistu

tai säikähdä – juurtuminen ja tutustuminen vievät aikaa. Jos yksinäisyys tuntuu kuormittavalta, etkä löydä tekemistä tai ihmisiä, puhu asiasta. Se helpottaa, ihan oikeasti. Juttele sukulaisen tai nuorisotyöntekijän kanssa tai kokeile chattia, jossa voit miettiä elämäntilannettasi ammattilaisen tai vapaaehtoistyöntekijän kanssa. Vaihtoehdoista voit lukea lisää kohdasta "Palvelut".

Lemmikit

Haave omasta lemmikistä voi tulla mieleen kun on asettunut omaan kotiin. Toive voi olla todella vahva, etenkin jos olet tottunut elämään eläinten kanssa ja kaipaat seuraa kotiin tai ulkoiluun. Lemmikit tuovat paljon iloa arkeen ja ovat parhaimmillaan perheenjäseniä. Lemmikit vaativatkin omistajaltaan vahvaa sitoutumista. Kun oma arkesi on tasapainoista, taloudellinen tilanteesi vakaa ja voit itse hyvin, on todennäköistä, ettei eläimenkään hyvinvointi vaarannu.

Kun haaveilet omasta lemmikistä, oma vastuullisuutesi tulee näkyviin kun harkitset lemmikin hankkimista monesta eri näkökulmasta

- **Saako asuntoosi tuoda lemmikkejä?** Jos lupa löytyy, on ystävällistä ilmoittaa uuden lemmikin ottamisesta etukäteen vuokranantajalle (hän kuitenkin omistaa asunnon). Vuokranantajalta salaa otetut asukkaat eivät ylläpidä luottamusta vuokralaista kohtaan.
- **Onko asuntosi lemmikille sopiva?** Eläimet tarvitsevat tilaa ja aktiviteetteja. Onko lemmikistä johtuva tilan tarve järkevä syy vaihtaa asuntoa?
- **Eläin on oma yksilönsä** Luonteenpiirteet ja tavat tulevat esiin vasta kun olette tutustuneet ja lemmikkisi on sopeutunut uuteen kotiinsa ja perheeseensä. Lemmikin omistajana sinulla on vastuu pitää eläimestä huolta, vaikka se aiheuttaisi ilon lisäksi harmia.
- **"Älä ota kesäkissaa"** on tuttu sanonta, mutta pätee myös muihin "kausilemmikkeihin". Uskallatko luvata lemmikillesi turvallisen kodin luotasi koko sen elämän ajaksi?
- **Oletko kotona riittävän paljon** jotta lemmikin ei tarvitse olla pitkiä aikoja yksin? Entä kuinka kuljetat lemmikkiä mukanasi?
- **Millaisia kuluja** lemmikki tarkoittaa ja paljonko tarvitset kuukaudessa rahaa eläimestä huolehtimiseen? Listaa sekä pitkäaikaiset että toistuvat hankinnat hintoineen (esim. valjaat, koppa, vakuutus, ruoka, matolääkkeet...)...
- **Pystytkö varmistamaan**, että taloudellinen tilanteesi on turvallinen paitsi itsellesi, myös lemmikille (esimerkiksi säästämällä yllättäviä eläinlääkärikuluja varten)?
- **Pystytkö käsittelemään surua**, joka kuuluu lemmikistä luopumiseen?

Jos kodissasi on lemmikki, siitä on hyvä ilmoittaa asunnon ulko-ovessa. On eläimelle sekä esimerkiksi kiinteistöhuollon työntekijälle turvallisempaa, jos asuntoon saapuva tietää varoa ettei lemmikki karkaa ulko-ovesta.

Tärkeät ihmiset

Jokaisella meistä on jonkinlainen lähipiiri. Elämän tärkeät ihmiset voivat olla perheenjäseniä, sukulaisia, perhetuttuja tai luottoystäviä. Omilleen muuttaminen on iso askel sinulle joka muutat, mutta myös lähipiirillesi.

Omaan kotiin muuttaminen herättää kaikissa paljon erilaisia tunteita. Sinä tai sinulle tärkeät ihmiset voitte kokea innostusta, odotusta, iloa, mutta myös pelkoa ja huolta. Kaikki tunteet ovat hyväksyttäviä ja niistä kannattaa jutella läheisten kanssa jo ennen muuttoa, mutta myös muuton jälkeen.

Realiteetit ja velvollisuudet oman arjen pyörittämisestä eivät aina ole kohdallaan, ja miten voisivatkaan olla, sillä harvan nuoren on tarvinnut osata pitää taloutta pystyssä omin neuvoin. Itsenäisyyden alkaessa tietotaitoa yksin pärjäämisestä on toistaiseksi vähän ja alkuinnostuksen jälkeen ensimmäiset haasteet voivat hämmentää. Silloin lähipiirin kannustava asenne, karttunut tietotaito ja vinkit ovat arvokkaita.

Arjen harjoittelua on jakaa vastuuta kodin velvollisuuksista nuorelle jo ennen muuttoa. Yhdessä kannattaa tutustua kuinka pyykinpesukone ja pesuohjeet toimivat, miltä nettipankki näyttää ja kuinka laskuja maksetaan. Miettikää myös yhdessä, mitä tavaroita uuteen kotiin tarvitaan, mitä voi ottaa kotoa mukaan ja mitä on hankkittava, uutena tai käytettynä.

Olipa tilanne millainen tahansa, kaikille meille on tärkeää, että elämässä on ihmisiä jotka kulkevat rinnalla, kannustavat ja tukevat. Kenestäpä ei olisi mukavaa kuulla, että itselle tärkeä ihminen uskoo ja luottaa minuun.

VINKKEJÄ JA TOIVEITA lähipiirille

- Kysy aidosti, mitä kuuluu. Älä hössötä pelkästään velvollisuuksista, rahasta, ruoasta, siivoamisesta yms.
- Ilmaise, että välität ja ettei kotoa muuttanut ole yksin tai ulkopuolinen perheen arjesta. Kutsu edelleen kylään syömään, saunomaan tai katsomaan vaikka leffaa.
- Ole avoin ja keskusteleva, älä määräile tai keskity pelkästään ongelmiin
- Osoita, että on lupa ja mahdollisuus pyytää apua, vaikka mokaisikin. Virheiden ja kömmähdysten sattuessa tue niistä selviämisessä.
- Älä leimaa uusavuttomaksi tai tyhmäksi

3

RAHA JA TALOUS

Taloustaidot ovat eräitä tärkeimpiä itsenäisessä elämisessä tarvittavia taitoja. Oman rahankäytön ymmärtäminen on avain kestävään ja tasapainoiseen taloudenhallintaan.

- **Mitä raha merkitsee sinulle?**
- **Mitä ajattelet rahasta ja sen lainaamisesta?**
- **Miten rahankäyttöä voi harjoitella?**

Jos akuutti rahantarve yllättää, pidä pää kylmänä ja tee harkittuja päätöksiä – sinä kannat seuraukset!

Omat rahat

Kaikkien on hyvä miettiä omaa suhtautumistaan rahaan ja jutella siitä muiden kanssa. Rahan käyttöön liittyy monenlaisia valintoja. Vastuullinen rahankäyttäjä huomioi myös muut ihmiset, eläimet ja ympäristön. Rahasta puhuminen voi tuntua hankalalta, vaikka se on yksi jokapäiväisimmistä asioista ihmisten arjessa.

Se, kuinka perheesi on tottunut käyttämään ja puhumaan rahasta, vaikuttaa siihen kuinka itse suhtaudut rahaan ja talousasioihin. Jokainen opettelee itse käyttämään rahaa järkevästi. Se ei ole taito, joka on olemassa luonnostaan.

Yli 15 -vuotiaalla on oikeus itse avata oma pankkitili ja hallita omalla työllään ansaitsemaansa omaisuutta, sitä ennen tilin voi avata huoltaja. Huoltajien tulee kuitenkin olla mukana alaikäiseen liittyvässä päätöksenteossa jos esim. pankin sopimuksiin tehdään muutoksia.

Jotta voit maksaa laskuja, tarvitset pankin verkkopalvelutunnukset, eli nettipankkitunnukset. Nettipankkitunnusten saamisen alaikäraja voi vaihdella pankista riippuen, mutta yleinen raja on 12 vuotta.

Nettipankkitunnukset kannattaa hankkia hyvissä ajoin jo ennen kuin muutat kotoa pois, jotta niiden käyttäminen on tuttua sitten kun tarvitset niitä itsenäisesti asioitten hoitamisessa. Nettipankkitunnuksia tarvitaan myös erilaisiin verkkopalveluihin kirjautuessa ja tunnistautuessa, mm. Kelan sivuilla.

Opettele järkevää rahan käyttöä

- **Tee harkittuja ostopäätöksiä** ja ole tietoinen, mihin sinulla on varaa.
- **Päätä oma ostorajasi**, eli summa, jonka yli meneviä ostoksia harkitset tarkemmin. Onko sopiva ostoraja esim. 10€, 20€ tai 50€?
- **Opettele tunnistamaan**, ostatko asioita fiiliksen vai tarpeen vuoksi.
- **Kysy itseltäsi**, onko vaarallista, jos nukut yön yli ja teet ostopäätöksen vasta huomenna?
- **Alennukset** voivat olla oikein käytettynä iso etu. Älä kuitenkaan hullaannu liikaa mainonnasta ja alennuksista. Arvioi aina tuotteiden todellinen hyöty ja tarpeellisuus, olipa hinta alennettu tai ei. Sama pätee käytettynä myytävään tavaraan, kuten kirpputorien tarjontaan.
- **Kalleimpia ostoksia** kannattaa pohtia jonkun kaverin tai sukulaisen kanssa.
- **Ulkona syöminen tai ruoan tilaaminen** kotiin on mukavaa, mutta tosi kallista. Älä tee valmiin ruoan ostamisesta liian arkipäiväistä, vaan pidä se harvoin toteutuvana ylellisyytenä, juhlan tai itsensä palkitsemisen merkkinä.

Vinkit kaupassa käymiseen

- Tee kotona kauppalista ja noudata sitä. Ennakoi ja suunnittele ostoksiasi, esim. mitä ruokaa syöt ylihuomenna, kuinka pitkäksi aikaa aamupalatarvikkeesi riittävät?
- Älä mene nälkäisenä kauppaan, syö edes pieni välipala ennen ruokaostoksia. Nälkäisenä ostat helposti ylimääräistä napostelttavaa josta tulee ylimääräisiä kuluja.
- Käy kaupassa vain silloin, kun sinun oikeasti tarvitsee. Jos käyt kaupassa monta kertaa viikossa, ostat helposti jotain turhaa.
- Vertaile eri tuotteiden hintoja, säilyvyyttä ja pakkauskokoja. Vertaa myös kilohintoja!
- Ota ostoksista kuitti ja tarkasta se silmäillen. Kuitista huomaat helposti erilaisten tuotteiden hintaerot.

Tulot

Omat tulot kannattaa tarkistaa kuukausitasolla: laske yhteen, mistä ja paljonko saat rahaa, eli kuinka paljon voit enintään käyttää rahaa kuukaudessa.

Nuorten tavanomaisimpia tuloja ovat

- **Opintotuki**, tarkoitettu yli 17 -vuotiaille päätoimisille opiskelijoille. Sisältää kaksi osiota: opintorahan sekä vapaaehtoisesti nostettavan, valtion takaaman opintolainan. Opintolaina täytyy aina maksaa opintojen jälkeen takaisin pankille pienen koron kanssa.
- **Asumistuki**, myönnetään vuokralla asuvalle ruokakunnalle (eli kaikille, jotka asuvat asunnossa).
- **Palkka**, jos käyt töissä. Jos haet samanaikaisesti tukia, olet aina velvollinen ilmoittamaan työssä käymisestä tukien maksajalle, kuten Kelalle.
- **Työttömyystuki**, jos et opiskele etkä ole töissä ja työnhakusi on voimassa TE-palveluissa. Tuki voi olla nimeltään esim. peruspäiväraha tai työmarkkinatuki.
- **Toimeentulotuki**, haettavissa harkinnanvaraisesti jos muut tukimuodot eivät ole soveltuvia ja oma varallisuus ei riitä välttämättömiin jokapäiväisiin kuluihin.

Edellä mainitut tuet haetaan Kelan kautta. Muita Kelan maksamia, opiskelijalle tarkoitettuja tukia ovat esimerkiksi koulumatkatuki, opintolainahyvitys ja ateriatuki.

Menot

Myös omat menot kannattaa tarkistaa kuukausitasolla, aivan kuten tulotkin. Laske paljonko sinun täytyy maksaa laskuja, eli kuinka paljon sinulla välttämättömästi kuluu rahaa kuukaudessa.

Tavanomaisimpia kiinteitä ja toistuvia menoja

- **Vuokra** asunnosta riippuen esim. 300-700€/kk
- **Vesimaksu** (esim. 1 krt/kk, 10-30€/hlö) vesimaksu saattaa sisältyä vuokraan.
- **Sähkö** Laskutusvälin voi sopia, hinta määräytyy käytön ja sopimuksen mukaan.
- **Vakuutukset**, vähintään kotivakuutus. Hinnat ja maksuvälit vaihtelevat yhtiöittäin.
- **Puhelinlasku** kuukausittain, hinta riippuu liittymästä.
- **Nettilasku** kuukausittain. Nettiyhteys saattaa olla myös kiinteä ja kuulua vuokraan.

Muita kiinteitä menoja voi tulla esimerkiksi lemmikistä, harrastuksista, omasta autosta ja joukkoliikenteen maksuista.

Säästäminen ja sijoittaminen kiinnostavat entistä enemmän myös nuoria. Toisaalta ne voivat kuulostaa vaikeilta tai kaukaisilta asioilta. Nuorten aikuisten blogeista ja somekanavista löytyy paljon kokemuksia ja vinkkejä säästämiseen ja sijoittamiseen. Aiheesta on myös monia podcasteja.

Säästämistä voi tehdä kuka vain, monilla eri tavoilla. Joku käyttää perinteistä säästöpossua kolikoille, toinen siirtää säästötilille kuukausittain pienen summan ja kolmas sijoittaa rahastoihin kympin kuukaudessa.

Kuten kaikista raha-asioista, myös säästämisestä ja sijoittamisesta kannataa jutella toisten ihmisten kanssa. Neuvoja sinulle sopivaan säästämisen ja sijoittamisen aloittamiseen saat pankista.

Lainat, luotot, osamaksut ja pikavipit

Mediassa näkee mainoksia lainoista, luotoista, pikavipeistä sun muista tavoista joilla saa lisää rahaa yllättäviin menoihin tai mukavampaan elämään, yleensä hyvin nopeasti. **Muista, ettei kukaan saa mistään rahaa ilman vastinetta**. Työstä saadaan palkkaa, opiskelusta maksetaan tukea ja lainattu raha täytyy aina maksaa takaisin, korkojen kera. Korko on lainanantajan asettama hinta siitä, että hän on järjestänyt sinulle rahaa lainaan.

Pikavippeihin, luottokortteihin, joustoluottoihin, kulutusluottoihin, pikalainoihin, osamaksusopimuksiin ja suoraveloituslaskuihin voi liittyä paljon enemmän riskejä kuin moni osaa ajatellakaan. Niissä saattaa esimerkiksi olla niin korkea korko, että lainan takaisin maksaminen voi olla käytännön tasolla täysin mahdotonta.

Tarkasta suoraveloituslaskulla toimivien palvelujen määrä ja tarve ajoittain. Esimerkiksi Spotify, Netflix, Bookbeat ja muut suoratoistopalvelut eivät yksittäisinä maksuina kuulosta isolta, mutta monen palvelun automaattiset veloitukset voivat tehdä suuren summan. Muista myös katkaista asiakkuutesi ilmaisten kokeilujaksojen jälkeen, jollet halua jatkaa palvelun käyttöä maksullisesti.

Osamaksusopimus tarkoittaa, että maksat tuotteen hinnan useammassa osassa, koron kanssa. Sopimuksia tarjoavat mm. Klarna ja Resurs Bank. Ennen sopimuksen solmimista selvitä paljonko kokonaishinta tulee olemaan (esim. kuukausierän suuruus + sopimuksen avausmaksu + todellinen vuosikorko).

Lainaamisen sijaan mieti, voitko säästää rahaa etukäteen joitakin hankintoja varten tai pahan päivän varalle? Mieti myös, mihin rahaa oikeasti tarvitset. Ruokaan, laskujen maksamiseen, uusiin kenkiin? Kaikki nämä ovat tärkeitä, mutta harkitse niiden tärkeysjärjestystä. Heräteostoksia varten nopeasti saatava raha ei ratkaise ongelmia, vaan päinvastoin usein lisää niitä. Lainat, luotot, osamaksut ja vipit täytyy joka tapauksessa maksaa korkoineen takaisin, jos ei heti, niin ensi kuussa ja todennäköisesti myös muutamana seuraavana. Joskus maksamiseen voi mennä jopa vuosia. Oletko valmis maksamaan ostoksestasi seuraavat 18 kuukautta? Onko takaisin maksaminen sinulle mahdollista? Onko hankinta aivan pakollinen, ja jos on, pystytkö pikavipin sijaan lainaamaan rahaa ja tekemään suunnitelman takaisinmaksusta jonkun luotettavan aikuisen kanssa, jonka taloustilanne on vakaampi kuin itselläsi?

Velkaantuminen ja luottotiedot

Jos talous menee miinukselle ja laskuja jää maksamatta, ota ensimmäisenä yhteys laskuttajaan ja pyri sopimaan maksusuunnitelmasta. Jos saat neuvoteltua maksusuunnitelman, noudata sitä. Jos laskut jäävät pitkään hoitamatta, seurauksena voi olla maksuhäiriömerkintä ja lopulta luottotietojen menettäminen.

Luottotiedot tarkoittavat ihmisen talousasioiden hoitamiseen liittyviä tietoja. Niiden avulla arvioidaan, kuinka luotettava rahankäyttäjä on kyseessä. Luottotietojen menettäminen hankaloittaa monia arkisia asioita pitkän aikaa. Esimerkiksi asunnon vuokraaminen voi vaikeutua, koska kaikilla vuokra-asunnon tarjoajilla on oikeus tarkistaa vuokralle hakevan luottotiedot. Kotivakuutuksen saaminen ei välttämättä onnistu, jolloin vuokranantajan ei ole järkevää vuokrata sinulle asuntoa. Luottotiedot voidaan tarkistaa myös, jos hakemaasi työhön kuuluu merkittävää taloudellista vastuuta tai työ edellyttää muutoin erityistä luottamusta. Lisäksi puhelin- ja nettisopimusten tekeminen saattaa vaikeutua.

Jos menetät luottotietosi, voit hakea asioiden hoitamiseen apua talous- ja velkaneuvonnasta. Luottotiedot palautuvat vasta, kun kaikki kertyneet kulut on hyvitetty jollain tavalla. Luottotietojen palautumisen kesto vaihtelee tilanteesta riippuen. Tavanomaisin aika on pari vuotta, mutta jos velan maksaminen tuottaa vaikeuksia ja velkaa kertyy lisää, luottotietojen palautuminen voi kestää monia vuosia.

Talous- ja velkaneuvonnan lisäksi neuvoja raha-asioiden hallitsemiseen voit kysyä sosiaalityön ammattilaisilta sekä Takuusäätiön Velkalinjan ilmaisesta neuvontapuhelimesta tai chatista. Lisätietoja näistä seuraavassa luvussa ”Palvelut”.

4

PALVELUT

Jos asiat tuntuvat kiertävän kehää etkä löydä niihin ratkaisua, asioista puhuminen helpottaa tilannetta aina.

Jokaisella on jossain vaiheessa elämäntilanteita, joissa neuvojen kysyminen on paitsi järkevää, myös vastuullista.

Ohjaamot

Ohjaamojen kautta saat tietoa ja tukea esim. opiskeluun, työllistymiseen, raha-asioihin, arkeen, asumiseen, hyvinvointiin, ihmissuhteisiin, harrastuksiin... lyhyesti sanottuna ELÄMÄÄN liittyen.

Ohjaamoja on Suomessa noin 70:llä eri paikkakunnalla. Ne kaikki tarjoavat moniammatillisia ohjaus- ja neuvontapalveluja 13-29 -vuotiaille. Ohjaamot tunnistat pyöreästä logosta ja yhteisistä väreistä.

Ohjaamossa käyminen on ilmaista eikä vaadi "asiakkuutta". Tapaamiset työntekijöiden kanssa ovat luottamuksellisia ja perustuvat nuoren vapaaehtoisuuteen. Ohjaamosta osataan myös neuvoa, mitkä palvelut voisivat olla sinulle sopivia. Ohjaamojen tunnuslause onkin "jos et tiedä mistä aloittaa, aloita Ohjaamosta."

Mikkelin keskustassa toimii Ohjaamo Olkkari, johon saat yhteyttä puhelimitse tai sähköpostitse. Voit myös tulla käymään avoimessa ohjauksessa ja neuvonnassa ilmaiseksi ilman ajanvarausta.

Lisätiedot Ohjaamo Olkkarista **ohjaamoolkkari.fi** ja Suomen muista Ohjaamoista **ohjaamot.fi**

Lähipalvelut

Kela, eli Kansaneläkelaitos hoitaa suomalaisten perusturvaa ja vastaa monista tukimuodoista. Kelasta saat tietoa mm. opintotuesta, asumistuesta, toimeentulotuesta, työttömyystuista, kuntoutuksesta ja vammaisetuuksista. Lisätiedot ja hakemukset netissä: **kela.fi**

Sosiaalipalvelut ovat oikeus, joka kuuluu kaikille suomalaisille. Kunta, jossa oleskelet, tarjoaa yksilöllistä apua, joka turvaa hyvinvointia ja vähentää ongelmia. Kouluissa ja oppilaitoksissa **kuraattorit** tekevät sosiaalityötä, auttaen nuoria erilaisissa elämäntilanteissa. Kuraattorilla tai sosiaalityöntekijällä käyminen on ilmaista ja luottamuksellista.

Terveydenhoito on Suomessa julkisella puolella joko ilmaista tai ainakin hyvin edullista. Saat tavata terveydenhoitajan tai lääkärin, olitpa minkä ikäinen tahansa, töissä, koulussa tai työttömänä. Julkisen terveydenhoidon lisäksi palveluja voi ostaa yksityisiltä yrityksiltä.

Mikkelin alueella sosiaali- ja terveydenhoidon palveluja tuottaa Etelä-Savon sosiaali- ja terveyspalvelu Essote, **essote.fi**.

Hätätilanteessa soita 112 tai käytä 112 Suomi –mobiilisovellusta, joka lähettää tiedon sijainnistasi hätäkeskukselle.

Etsivä nuorisotyö on nuorisolakiin perustuvaa, 13-29-vuotiaita eri tavoin tukevaa työtä. Etsivän nuorisotyön pohjana on aina nuoren vapaaehtoisuus. "Etsivät" voivat auttaa sinua tukihakemusten kanssa, etsiä kanssasi sinulle sopivia palveluja ja selvittää kanssasi asioita jos ne tuntuvat olevan solmussa. Etsivä nuorisotyö on aina nuoren puolella ja työntekijät voivat nuoren luvalla olla mukana erilaisissa elämäntilanteissa.

Diakoniatyö on seurakunnan toimintaa, joka tukee ja huolehtii ihmisistä hädän keskellä. Diakoniatyö auttaa ihmisiä ikään, taustaan, kotipaikkaan, uskonnolliseen vakaumukseen ja kirkon jäsenyyteen katsomatta.

!

Monipuolista tietoa Suomen palveluista ja toiminnasta saat osoitteesta infofinland.fi. Sivustolta löytyy faktaa liittyen asumiseen, työhön, terveydenhoitoon, lakeihin... Sivusto on käännetty yli kymmenelle kielelle.

Tilaa omille ajatuksille ja huomioille.

Tilaa omille ajatuksille ja huomioille.

JOS ONGELMIA TULEE, APU ON LÄHELLÄ

Po1nt-chat
Savon alueen nuorille tarkoitettu keskustelukanava, jossa vastaajina toimii nuorisotyöntekijöitä. Keskustelu on anonyymia ja siellä voi pohtia ja kysyä neuvoja erilaisiin elämäntilanteisiin liittyen. **po1nt.fi**

Suomen Mielenterveysseuran valtakunnallinen kriisipuhelin
Kriisipuhelin vastaa numerossa 09 2525 0111. Kriisipuhelin on auki joka päivä koko vuorokauden ajan. Voit soittaa minkä tahansa sinua kuormittavan kriisin vuoksi.

Sekasin-chat
Valtakunnallinen, nuorille tarkoitettu chat, joka on auki vuoden jokaisena päivänä osoitteessa **sekasin247.fi**.
Katso myös Sekasin-Discord: **discord.gg/sekasin**

Takuusäätiön Velkalinja
Velkalinja auttaa rahaan ja talousongelmiin liittyvissä asioissa numerossa 0800 98009. Osoitteessa **takuusaatio.fi** on myös Kysy rahasta -chat.

EHYT ry:n Päihdeneuvonta
Päihdeneuvonta toimii numerossa 0800 900 45. Puhelin on auki joka päivä ympäri vuorokauden, tarjoten apua omaan tai läheisen päihteidenkäyttöön.

Peluuri
Peluuri auttaa, jos mietit omaa tai läheisesi ongelmapelaamista. Peluurin puhelinnumero on 0800 100 101 ja Peluuri-chat löytyy osoitteesta **peluuri.fi**.

Rikosuhripäivystys Riku
Rikun auttavan puhelimen numero on 116 006. Rikoksen uhreille tarkoitettu tukipuhelin kuuntelee, keskustelee, neuvoo ja ohjaa rikoksen uhria esimerkiksi rikosilmoituksen tekemisessä. Osoitteesta **riku.fi** löytyy myös RIKUchat, jossa voit keskustella rikosasioista.